

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.56.315689>

УДК 347.77.004(510)

М. В. Михайленко, аспірант

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності

Національна академія правових наук України

вул. Казимира Малевича, 11, Київ, 03150, Україна

e-mail: mykhailenko.m.v@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6922-4658>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КНР

Актуальність теми дослідження зумовлена динамічним розвитком штучного інтелекту (далі – ШІ), а також впливом, який він має на всі сфери суспільної діяльності. Існуюче нормативно-правове регулювання України у сфері відносин, які пов'язані з використанням ШІ не є досконалим та потребує подальшої розробки. Завданням цієї наукової роботи є дослідження та аналіз законодавчих баз КНР та України у цій сфері, оцінка їх ефективності, а також визначенні аспектів нормативно-правового регулювання України, які можуть бути вдосконалені з врахуванням досвіду КНР. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростаючий інтерес науковців до проблематики правового регулювання відносин у сфері ШІ. Проте, питання доцільності врахування досвіду КНР при подальшій розробці правового регулювання України, а також його конкретних аспектів, які потребують вдосконалення є недостатньо вивченим. Основний матеріал статті зосереджено на дослідженні та розкритті змісту концептуальних і спеціальних нормативно-правових актів КНР у сфері ШІ, а також аналізі української законодавчої бази у цій сфері з метою подальшого визначення доцільності та врахування досвіду КНР українськими законодавцями при подальшій розробці нормативно-правового регулювання відносин, пов'язаних з використанням ШІ. Встановлено, що українське законодавство наразі не забезпечує достатнього регулювання відносин у сфері використання ШІ та потребує подальшого вдосконалення з врахуванням досвіду інших держав. Також виявлено, що законодавство КНР є комплексним та добре структурованим, а всеохоплююче правове регулювання є цінним для врахування українськими законодавцями на етапі розробки та вдосконалення власного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: штучний інтелект, інтелектуальна власність, правове регулювання відносин у сфері штучного інтелекту.

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення належного правового регулювання відносин у сфері використання ШІ є надзвичайно важливим з огляду на бурхливий розвиток цих технологій, інтенсивне впровадження у всі сфери суспільного життя. Залишається недостатньо дослідженим та дискусійним питання щодо шкоди, яка може виникати за відсутності належного правового регулювання використання ШІ, особливо щодо права інтелектуальної власності

(далі – ІВ). Саме тому ми підтримуємо позицію С. Барбашина, який констатує, що наразі всі країни активно працюють над створенням адаптованих та ефективних правових норм, які враховуватимуть особливості ШІ, а ефективне правове регулювання ШІ в Україні забезпечить збалансований підхід до використання систем ШІ, захист прав громадян і підтримку інноваційного розвитку країни [1]. На необхідності знаходження «золотої середини», яка б дозволяла використання переваг ШІ, одночасно захищаючи права громадян, і відповідаючи міжнародним стандартам наголошує також В. В. Бойко у статті «Правове регулювання ШІ: міжнародний досвід» [2].

В Україні правове регулювання ШІ на державному рівні наразі втілено в Концепції розвитку штучного інтелекту (далі – Концепція розвитку ШІ) [3] та Плані заходів з реалізації Концепції розвитку ШІ в Україні на 2021-2024 роки [4] (далі – План реалізації концепції розвитку ШІ). Крім цього, Міністерством цифрової трансформації України 7 жовтня 2023 року було опубліковано «Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту» [5], і згодом, 17 червня 2024 року було опубліковано «Білу книгу з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри» [6].

Проте наразі в Україні немає окремого закону, який би врегулював відносини пов'язані з ШІ. Крім цього, на сьогодні відсутні законопроекти, які могли б обговорюватись чи доопрацьовуватись, а після закінчення 2024 року необхідно буде приймати новий план реалізації Концепції розвитку ШІ, оскільки термін дії чинного плану завершується. Це вказує на необхідність активізації зусиль у напрямку формування нормативно-правової бази регулювання ШІ в Україні. Важливу роль у такій роботі може відіграти вивчення досвіду інших країн та його творче опрацювання для скорочення шляху між виявленням критичних проблем національної правової системи та їхнім оперативним вирішенням. На нашу думку, вартим дослідження є досвід Китайської Народної Республіки (далі – КНР).

Китай є одним з глобальних лідерів за кількістю наукових публікацій про ШІ, а в галузі генеративного ШІ знаходиться на одному рівні із США. Згідно з даними міжнародного рейтингу AI Index by Stanford University, у 2022 році Китай очолив світовий рейтинг походження патентів на технології ШІ, становлячи 61.1% від усіх патентів у цій сфері та значно випереджаючи США, частка патентів яких становила 20.9%. Крім цього, 15 найкращих моделей ШІ у 2023 році були створені саме у КНР [7]. Такі лідерські позиції забезпечуються відповідним якісним та прогресивним нормативно-правовим супроводом, який виражається у послідовній системі законодавчих актів.

Отже, враховуючи очевидну потребу в подальшій розробці національного спеціального законодавства, яке врегулюватиме суспільні відносини пов'язані з ШІ, вважаємо за доцільне вивчити досвід КНР у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження правового регулювання відносин, пов'язаних з розвитком та використанням ШІ демонструють значний інтерес науковців до цієї тематики. Так, цій тематиці присвячені наступні праці українських науковців, зокрема Ю. Є. Моравської, Т. М. Сліпченко, А. Є. Шевченко, С. В. Кудіна, О. І. Косілової, В. В. Бойко, О. Зозуляка та С. Барабашина. Проте, недостатньо дослідженим є правове ре-

гулювання досвіду КНР у цій сфері, а також доцільність його врахування при подальшій розробці та вдосконаленні українського законодавства.

Мета статті полягає в аналізі підходів до правового регулювання відносин у сфері використання ШІ у КНР та Україні, зокрема оцінці їхньої деталізованості та ефективності, а також визначенні аспектів нормативно-правового регулювання відносин, пов'язаних з розвитком та використанням ШІ в Україні, які можуть бути вдосконалені з врахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Завдяки стратегічному фокусу на інвестиціях і правовому регулюванні розробки та використання ШІ, Китай став одним із світових лідерів у цій сфері. Відповідно до нещодавно виданої Світової правової синьої книги щодо ШІ за 2024 рік (оригінал – 2024 World Artificial Intelligence Legal Blue Book), яка була представлена на Всесвітній конференції з ШІ, загальний обсяг фінансування індустрії ШІ у Китаї склав приблизно 3,776.2 трильйони юанів (близько 521 мільярд доларів США), а інвестиції в сферу ШІ сягнули 578.4 мільярди юанів (майже 11 мільярдів доларів США), що демонструє зріст на 13.9% у порівнянні з попереднім роком. Крім цього, на сьогодні у світі налічується майже 30,000 підприємств, що займаються ШІ, з них 34% припадає на США, а 15% – Китай, що фактично налічує близько 4500 компаній. У звіті також зазначається, що 36% з 1328 великих моделей ШІ, які наразі існують, розроблені у КНР [8].

Конкурентний, швидкий та безпечний розвиток і подальше використання ШІ є одним з пріоритетів КНР. Це проявляється у формальному закріпленні необхідності і нагальності такого розвитку в концептуальних та спеціальних документах. Горизонт планування при цьому сягає більш ніж 10 років вперед.

У частині концептуального законодавчого регулювання ШІ, у 2017 році Китай прийняв «План розвитку штучного інтелекту нового покоління» (далі – План розвитку ШІ) [9]. Щодо спеціальних законодавчих актів, то до них належать, зокрема «Положення щодо адміністрування алгоритмічних інтернет-послуг рекомендацій» (далі – Заходи щодо рекомендаційних алгоритмів), «Положення щодо адміністрування інтернет-послуг глибокого синтезу» (далі – Заходи щодо глибокого синтезу); «Тимчасові заходи для управління послугами генеративного штучного інтелекту» та «Заходи з етичної експертизи штучного інтелекту нового покоління» (далі – Заходи етичної перевірки). Крім цього, тривають дискусії щодо окремого закону про штучний інтелект, результатом якого стало розроблення та опублікування 16 березня 2024 року проекту спеціального закону «Про штучний інтелект» (далі – Закон про ШІ).

Основоположним документом у сфері розвитку ШІ є План розвитку ШІ, який був опублікований 01 серпня 2017 року. Він добре структурований, тому пропонуємо оглянути його основні складові: 1) Вступ та стратегічна ситуація (ШІ – це ключова технологія для економічного, соціального та військового розвитку Китаю); 2) Загальні вимоги (принципи, ідеологія, цілі та їх розгортання – до 2025 року ШІ має стати ключовим фактором промислової трансформації, а до 2030 року – досягнення Китаєм лідерства у галузі інновацій у сфері ШІ); 3) Основні напрями розвитку (побудова відкритих і скоординованих систем ШІ, побудова ефективної та безпечної інтелектуальної економіки, суспільства та інфраструктурної системи, посилення інтеграції ШІ у військово-цивільній сфері та

планування великих науково-технічних проєктів щодо ШІ); 4) Розподіл ресурсів (створення механізмів фінансової підтримки, що керуються фінансовою адміністрацією країни та домінують на ринку, оптимізація механізмів створення інноваційних баз ШІ, комплексне планування міжнародних та внутрішніх інноваційних ресурсів); 5) Гарантійні заходи (розробка законів, правил, етичних норм та системи нагляду, які сприятимуть безпечному розвитку ШІ, активізація підготовки кадрів для роботи з ШІ та проведення наукової діяльності в галузі ШІ); 6) Організація та реалізація (забезпечення організаційного лідерства, чіткого планування та реалізації плану, орієнтація громадської думки).

Варто відзначити не лише концептуальний, а й практичний характер цього Плану розвитку ШІ. Крім визначення загальних напрямів розвитку в ньому містяться конкретні теорії і напрямки, які є пріоритетними. Наприклад, ШІ на основі великих даних, крос-медійного зондування та обчислень, гібридного та розширеного інтелекту тощо. Окремі пункти цього документа містять деталізований опис конкретних дій, на які має робитися акцент, що суттєво полегшує подальшу реалізацію поставлених завдань. Зокрема, у розділах 3, 5 та 6 йдеться про необхідність посилення захисту ІВ у сфері ШІ, патентного захисту та стандартизації механізмів підтримки для сприяння інноваціям у сфері прав ІВ ШІ, встановлення публічних патентних пулів, що сприяють просуванню використання ШІ та поширення нових технологій. Крім цього, окрема увага приділяється створенню міжнародних механізмів, покликаних забезпечити розвиток співпраці в галузі досліджень і розробок ШІ, водночас юридично захищаючи китайські технології ШІ від несанкціонованого використання або порушення прав ІВ у рамках цієї співпраці [9].

У прийнятому 11 березня 2021 року 14-му п'ятирічному плані на 2021-2025 рік зберігається тенденція до визначення ШІ як технології, яка займає ключову позицію в економічному та соціальному розвитку країни. Наприклад, у секції 2 статті 4 цього плану ШІ нового покоління є першим в списку напрямків, на які буде зроблено окремий фокус протягом реалізації плану. У документі неодноразово наголошується на впровадженні технологій ШІ в цифровій економіці та ключових секторах суспільства. Щодо сфери ІВ та її впливу на галузь ШІ, проаналізувавши секцію 3 статті 5 частини 2, можна зробити висновок, що КНР бачить захист ІВ як складову зміцнення технологічної інноваційної спроможності підприємств, виділяючи ШІ як сферу, яка потребує надійного захисту. Додатково, секція 2 статті 7 частини 2 вказує, на імплементацію стратегії ІВ, яка передбачає впровадження більш суворої системи захисту прав ІВ на об'єкти, зокрема технології ШІ, покращення законів і регуляцій у сфері ІВ для подальшого заохочення інноваційних досягнень [10].

Одним з найяскравіших прикладів реалізації поставлених цілей у вдосконаленні правового регулювання, пов'язаного із захистом прав ІВ на технології ШІ, є розробка та прийняття Китайською адміністрацією з інтелектуальної власності переглянутих Правил імплементації патентного права та Правил розгляду патентів, які вступили в силу 20 січня 2024 року. Вони передбачають зміни та уточнення законодавчого регулювання щодо технологій ШІ, а саме:

- для сприяння інноваційній діяльності та патентному захисту в галузі

медицини з використанням методів обробки інформації, що виконуються пристроями, такими як комп'ютер, було розширено та деталізовано визначення недіагностичних методів. Методи обробки інформації, де всі кроки виконуються пристроями, такими як комп'ютери, не можуть визнаватись методом діагностики захворювань;

- нові правила прямо передбачають надання правової охорони двом новим категоріям об'єктів, пов'язаних з комп'ютерними програмами: машинних носіїв інформації, які зчитуються комп'ютером, і комп'ютерних програмних продуктів (програмні продукти, які реалізують рішення переважно за допомогою комп'ютерної програми).

Тепер патентуванню підлягають «спосіб», «комп'ютерний пристрій/апарат/система», «машинозчитувальний носій інформації», «комп'ютерний програмний продукт» та інші об'єкти, які були визначені до набуття законної сили цими поправками.

Також введено два нові сценарії, коли ШІ та алгоритми великих даних можуть патентуватись згідно з чинним законодавством КНР. По-перше, ШІ та/або алгоритми великих даних можуть вважатись прийнятними об'єктами, коли відповідний алгоритм має конкретний технічний зв'язок з внутрішньою структурою комп'ютерної системи і може вирішити технічну проблему для поліпшення внутрішньої продуктивності комп'ютерної системи, що підтверджується законами природи (при цьому внутрішня структура включає в себе й зберігання даних та планування даних комп'ютерної системи). По-друге, рішення патентної формули спрямоване на обробку великих даних у конкретній прикладній області шляхом використання внутрішніх взаємозв'язків в інтелектуальному аналізі даних, які відповідають законам природи або вирішення технічної проблеми підвищення надійності або точності аналізу великих даних у конкретній прикладній галузі та досягнення відповідних ефектів.

Уточнено положення щодо встановлення винахідницького рівня алгоритмів ШІ та великих даних. Експертам було надано чіткі вказівки враховувати алгоритми, а також методи і правила ведення бізнесу при оцінці винахідницького рівня заявок:

- якщо алгоритм має специфічний технічний зв'язок з внутрішньою структурою комп'ютерної системи і покращує її внутрішню продуктивність, це має бути враховано при проведенні експертизи;

- якщо технічні функції, алгоритмічні особливості чи особливості методів і правил ведення бізнесу можуть взаємодіяти для покращення користувацького досвіду, це покращення має враховуватись при проведенні експертизи. Аспекти користувацького досвіду, які мають бути враховані включають: комфорт в експлуатації, приємні відчуття, скорочення часу очікування тощо, що відображає об'єктивний технічний ефект, а не суб'єктивні вподобання [11].

Починаючи з 2022 року, КНР веде активну роботу з впровадження спеціального законодавства, яке регулює відносини у сфері ШІ. Одним із перших спеціалізованих актів були «Положення щодо адміністрування алгоритмічних інтернет-сервісів рекомендацій». Цей акт набрав законної сили 01 березня 2022 року і покликаний врегулювати використання алгоритмічних систем рекомендацій, які включають інструменти на основі ШІ та персоналізують контент, ре-

кламу та/або результати пошуку для користувачів. Основними вимогами акту є обов'язок постачальників алгоритмічних рекомендацій пропонувати користувачам можливість відключати чи змінювати алгоритмічні рекомендації, крім цього постачальники мають забезпечити маркування контенту, який був персоналізований за допомогою алгоритмів, а самі алгоритми мають бути прозорими з можливістю користувачів дізнатись принципи роботи систем рекомендацій і факторів, які впливають на персоналізацію контенту [12].

Практику регулювання відносин у сфері ШІ продовжив акт «Заходи щодо глибокого синтезу» прийнятий Адміністрацією кіберпростору Китаю 25 листопада 2022 року. Він має на меті врегулювання розробки та використання технологій «глибокого синтезу», які включають в себе інструменти, керовані ШІ для створення або маніпулювання зображеннями, аудіо- та відеоконтентом. У них, зокрема встановлено чіткі вимоги для уникнення зловживання ШІ з можливістю подальшого відповідального розвитку таких технологій, а саме – постачальники відповідних послуг зобов'язані отримати чіткий дозвіл користувача на вчинення будь-яких дій щодо його особистих зображень, аудіо чи відео. Додатково, весь контент згенерований технологіями «глибокого синтезу» має бути позначений, а всі користувачі таких технологій мають бути аутентифіковані. На випадок невиконання вимог, в акті передбачено види відповідальності, до яких можуть бути притягнені як надавачі послуг так і користувачі [13].

Етичні питання застосування ШІ також не лишилися поза увагою законодавців. 08 жовтня 2023 року прийнято «Заходи етичної перевірки», які окреслюють етичні стандарти та процеси перевірки застосування ШІ в КНР. Основна роль цього акту полягає у формуванні міцних етичних основ для наукових досліджень, розробки та впровадження технологій ШІ з врахуванням суспільних цінностей, безпеки і прав користувачів. Етичними принципами і стандартами розробки ШІ визначено людино-центричний підхід (пріоритет людської гідності, прав і благополуччя суспільства), справедливість та інклюзивність (уникнення дискримінації чи упередженості), прозорість і підзвітність (користувачі мають бути поінформовані, як ШІ впливає на них при прийнятті рішень). Крім цього, розробники ШІ та провайдери послуг ШІ зобов'язані сформувати спеціальні комітети з етики або призначити відповідні організації для етичної оцінки ШІ. Такі перевірки мають проводитись регулярно та передбачають оцінку потенційних етичних ризиків, впливу на суспільство. При цьому, передбачається категоризація ШІ на основі потенційного ризику для суспільства від низького до високого [14].

Отже, чинне законодавство КНР складається з системи актів, як концептуального, так і прикладного характеру, які докладно та різносторонньо врегульовують питання розвитку та використання ШІ. В них прослідковується обґрунтований та послідовний підхід до визначення ШІ як однієї з наріжних технологій розвитку суспільства в найближчі роки, а також встановлення чітких вимог та зобов'язань до всіх суб'єктів, які взаємодіють з ШІ для збереження балансу між захистом суспільних інтересів та розвитком ШІ. Крім цього, окремі практичні кроки для стимулювання інновацій і захист прав ІВ на ШІ були здійснені також у сфері промислової власності шляхом введення додаткової деталізації недіагностичних методів у сфері медицини, наданням правової охорони новим

категоріям об'єктів та введенням нових сценаріїв, які дозволяють патентувати ШІ згідно чинного законодавства Китаю.

Як вже зазначалося, з березня 2024 року в КНР триває обговорення проекту спеціального закону «Про штучний інтелект» [15]. Розділ I «Загальні положення» містить норми, які встановлюють основоположні юридичні та етичні засади, окреслюються сфера застосування закону, етичні питання та принципи розвитку ШІ, розвиток інфраструктури ШІ (зокрема, створення відкритих публічних платформ даних для розвитку ШІ) та захисту прав ІВ. Крім цього, у статтях 12 та 13 проекту зроблено акцент на впровадження екологічно чистих та енергозберігаючих технологій у діяльність, пов'язану з розробкою, наданням та використанням ШІ, а також на доцільність багатостороннього спільного управління ШІ (суспільства разом з урядом).

Розділ II «Розвиток та популяризація» зосереджується на створенні сприятливих умов для розвитку ШІ. Він включає в себе, серед іншого, положення щодо планування розвитку ШІ (покладається на відповідні державні суб'єкти), будівництва інформаційної мережі, обчислювальної інфраструктури та використання обчислювальних ресурсів, інновації алгоритмічних моделей та ключових технологій, створенню екосистеми ШІ з відкритим кодом, забезпечення та раціональне використання даних, страхових стимулів (підтримка в страхуванні продуктів і послуг ШІ), співпраці між підприємствами та науково-дослідними установами, створення промислових сценаріїв, підтримки проведення фундаментальних та прикладних досліджень у сфері ШІ, а також підготовки кваліфікованих кадрів та підвищенню рівня цифрової грамотності.

Крім цього, в статті 23 цього Розділу зроблено акцент на створенні та вдосконаленні правил захисту прав ІВ на навчальні дані, алгоритми та контент, створений ШІ. Вказується також на захист програмних продуктів, патентів на винаходи/корисні моделі, комерційну таємницю та інші типи об'єктів ІВ, що виникають в процесі розробки та застосування ШІ.

Розділ III «Захист прав та інтересів споживачів» містить положення про рівність прав користувачів технологій ШІ, їхнє право на інформацію, захист конфіденційності та особистої інформації, право на пояснення та відмову від використання ШІ чи процесу прийняття рішень на основі ШІ, захист прав та інтересів працівників та цифрово-вразливих груп, право на отримання допомоги та навчання, а також на подання скарги чи позову.

Стаття 36 цього Розділу спрямована на захист прав ІВ на контент, створений за допомогою ШІ. Відповідно до її положень, об'єкти, створені за допомогою ШІ, які відповідають вимогам законодавства у сфері ІВ можуть захищатись законом, проте суб'єктом, який отримує авторське право чи подає заявку на отримання патенту має бути фізична, юридична або інша особа. У випадку якщо об'єкт створений за допомогою ШІ, розглядається як твір або на нього подається заявка для отримання патентного захисту, користувач повинен ініціювати розкриття інформації про те, чи був цей об'єкт переважно створеним ШІ. Крім цього, постачальник ШІ та користувач мають узгодити питання права власності на контент, створений з допомогою ШІ, а у випадку відсутності узгодження або нечіткості такої угоди, права належать користувачу.

Розділ IV «Обов'язки та норми розробників та провайдерів» поділяється на 2 секції: (1) Загальні положення та (2) Зобов'язання для критичного ШІ. Загальні положення включають в себе зобов'язання розробників та провайдерів щодо забезпечення безпечності ШІ, захисту контенту, якості даних, оцінки ризиків, повідомлення про інциденти, пов'язані з безпекою, а також дотримуватись вимог до доступу (ліцензування) та додавання ідентифікаторів для продуктів і послуг ШІ. У наступній секції наводиться перелік ШІ, що відноситься до категорії критичного, його організаційну структуру, заходи безпеки, які мають вживатись для його захисту, оцінку та розкриття ризиків безпеки, процедуру реєстрації такого ШІ, обов'язки створення плану реагування на надзвичайні ситуації у сфері безпеки, а також повідомлення про зміни в організаціях, що працюють з критичним ШІ.

Розділ V «Нагляд та управління» фокусується на створенні комплексних механізмів нагляду та управління за ШІ, наголошуючи на оцінці ризиків, прозорості, стандартизованих протоколах безпеки для забезпечення відповідального розвитку ШІ та захисту суспільних інтересів. Він містить положення щодо механізмів загальної координації та планування ШІ, визначає головні наглядові органи та регуляторні обов'язки, систему класифікації та категоризації ШІ, нагляду, пілотного нагляду та управління критичним ШІ, механізми моніторингу ризиків і реагування на надзвичайні ситуації, склад експертного комітету з питань ШІ, а також заохочує створення галузевих організацій ШІ для координаційної діяльності.

Розділ VI «Спеціальні сценарії застосування» розглядає застосування ШІ в особливих сценаріях, встановлюючи конкретні керівні принципи та обмеження для забезпечення етичного, безпечного та ефективного використання ШІ у важливих сферах. Зокрема, він містить положення щодо використання ШІ такими суб'єктами як державні органи та суди, а також у різних сферах - новинах, медицині, біометричному розпізнаванні, автономному водінні. Також розкривається питання використання ШІ для оцінювання та рейтингування соціального кредиту та соціальними медіа-ботами, а також встановлюються спеціальні вимоги до штучного загального інтелекту.

Наступний Розділ VII «Міжнародне співробітництво» відображає інтерес Китаю до активної участі у глобальному співробітництві та управлінні в галузі ШІ, а також на надання міжнародної допомоги для подолання прогалів у можливостях управління ШІ між розвинутими країнами та тими, які розвиваються. Розділ декларує наміри Китаю поглиблювати співпрацю в сфері боротьби з злочинністю (в тому числі в сфері ШІ) та правоохоронної діяльності, а також чітко встановлює принцип вжиття контрзаходів у відповідь на застосування щодо Китаю чи його громадян або організацій будь-яких дискримінаційних заходів щодо розробки, надання або використання ШІ.

Розділ VIII «Юридична відповідальність» окреслює юридичну відповідальність за недотримання норм у сфері ШІ для учасників таких відносин, наголошує на відповідальності розробників, постачальників та користувачів за дотримання законних і відповідальних практик у сфері ШІ, розкриває зміст юридичної відповідальності за базові моделі ШІ, страхової відповідальності за збитки від продуктів чи послуг ШІ, право державних суб'єктів подавати позови

до суду у випадку порушення прав багатьох осіб, а також умов звільнення від відповідальності суб'єктів у сфері ІІІ за умови дотримання спеціальних вимог (визнання провини, виправлення порушення, співпраця зі слідством тощо).

Останній Розділ ІХ «Додаткові положення» наводить дату вступу закону в дію, перелік основних термінів, які в ньому вживаються та визначає винятки у яких він застосовуватись не буде, наприклад, використання ІІІ для особистих чи сімейних справ, науково-дослідницька діяльність у сфері ІІІ, а також безкоштовний ІІІ з відкритим кодом. Окрема увага звертається на те, що розробка та використання ІІІ у військовій сфері регулюється Центральною військовою комісією [15].

Отже, на сьогодні у КНР триває обговорення фундаментального та всеохопного проекту закону про ІІІ, який може бути корисним для врахування при розробці закону про ІІІ в Україні.

Правове регулювання відносин у сфері використання ІІІ в Україні перебуває на етапі концептуального та стратегічного визначення. Станом на жовтень 2024 року в Україні відсутні законопроекти або закони, які б були спрямовані на спеціальне регулювання відносин, пов'язаних з розвитком та використанням ІІІ.

Відповідно до положень Концепції розвитку ІІІ, одним з пріоритетних напрямів її реалізації є зайняття Україною значного сегмента світового ринку технологій ІІІ та провідних позицій у міжнародних рейтингах [3]. Проте, на сьогодні відсутність чи недосконалість правового регулювання відносин у сфері використанням ІІІ сповільнює наближення до задекларованих пріоритетів. Науково доведено, що внаслідок затримок прийняття належного правового регулювання довіра суспільства до компаній розробників ІІІ зменшується, що може потенційно призвести до подальшої заборони певних способів застосувань ІІІ. Це, в свою чергу, демотивуватиме розробників технологій ІІІ та сповільнюватиме інноваційний розвиток [16].

Проте, у відкладеному встановленні правового регулювання технологій ІІІ в Україні є і позитивна сторона. Це дозволяє проаналізувати зміст та результати впровадження правового регулювання інших держав та врахувати їхні помилки і позитивний досвід при розробці національного законодавства у цій сфері. При належному аналізі всіх факторів це підвищить якість та ефективність нормативно-правових актів.

Концепція розвитку ІІІ в Україні була схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1556-р 2 грудня 2020 року [3]. Документ, серед іншого, зацентрований на імплементації норм, прийнятих відповідними органами Ради Європи, гармонізації українського законодавства з вимогами Європейського Союзу, взаємодії з різними технічними комітетами з питань стандартизації, а також на опрацюванні питання необхідності врегулювання суспільних відносин у сфері розвитку ІІІ на законодавчому рівні.

На виконання Концепції розвитку ІІІ в Україні було прийнято План реалізації концепції розвитку ІІІ на 2021-2024 роки, який передбачає конкретні кроки для реалізації поставлених цілей. Зокрема, в сфері законодавчого регулювання, в ньому визначено «запровадження правового регулювання державної політики у галузі ІІІ», проте не означені конкретні кроки чи чіткі акти, прийняття яких сприятиме створенню комплексного законодавства у сфері ІІІ. Невизначеними

ження жодним чином не було відображене у Плані заходів з реалізації концепції ШІ. Оскільки перед Україною стоїть завдання формування наступного плану дій з реалізації концепції, наполягаємо на закріпленні в новому плані необхідності створення та винесення на експертне та громадське обговорення проекту Етичного кодексу ШІ в Україні, в якому буде враховано найкращі практики регулювання іноземних держав, включаючи КНР.

У сфері ІВ, законодавство КНР фокусується не лише на забезпеченні захисту прав ІВ, пов'язаних з ШІ, але й активно сприяє розвитку інновацій, надаючи спеціальні патентні можливості для об'єктів ШІ, таких як комп'ютерні програми та алгоритми великих даних. Зазначимо, що новими правилами передбачається надання правової охорони двом новим категоріям об'єктів, пов'язаних з комп'ютерними програмами: машинним носіям інформації, які зчитуються комп'ютером, і комп'ютерним програмним продуктам. Тепер патентуванню підлягають також «спосіб», «комп'ютерний пристрій/апарат/система», «машинозчитувальний носій інформації», «комп'ютерний програмний продукт».

З огляду на деталізований характер правового регулювання ШІ та позитивні результати його втілення, досвід КНР є цінним для України, особливо на етапі розробки власного законодавства щодо регулювання розробки та використання ШІ. Китайський підхід до розвитку ШІ, що передбачає як стимулювання інновацій, так і захист суспільних інтересів, може бути корисним при створенні ефективного та збалансованого правового регулювання ШІ в Україні.

Насамкінець підкреслимо, що дослідження та розуміння правового регулювання відносин, у сфері розвитку та використання ШІ інших держав є необхідним не тільки для подальшого успішного розвитку українського законодавства, але і для активної участі в розробці уніфікованих міжнародно-правових актів в цій сфері.

Список використаної літератури

1. Барбашин С. Штучний інтелект: проблеми та перспективи правового регулювання в Україні та ЄС. PRAVO.UA. 2023. URL: <https://pravo.ua/shtuchnyi-intelekt-problemy-ta-perspektivu-pravovoho-rehuliuвання-v-ukraini-ta-ies/> (дата звернення: 13.11.2024).
2. Бойко В. В. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Том 35 (74), № 2. С. 23-30. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/05> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Про затвердження Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-r#Text> (дата звернення: 13.11.2024).
4. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-r#n10> (дата звернення: 13.11.2024).
5. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Міністерство цифрової трансформації України. 2023. URL: <https://tinyurl.com/mr3esumv> (дата звернення: 13.11.2024).
6. Міністерство цифрової трансформації України. Біла книга з регулювання ШІ в Україні: бачення Мінцифри. 17.06.2024. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Регулювання%20ШІ.pdf> (дата звернення: 13.11.2024).
7. Stanford University. (2024). AI Index Report 2024. Stanford Institute for Human-Centered

- Artificial Intelligence. URL: https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2024/05/HAI_AI-Index-Report-2024.pdf (дата звернення: 13.11.2024).
8. WAIC Insights 2024: Analysis on China's Artificial Intelligence Development Trends. China Internet Watch. 16.07.2024. URL: <https://www.chinainternetwatch.com/47200/waic-insights-2024/> (дата звернення: 13.11.2024).
 9. Webster G., Creemers R., Kania E., Triolo P. Full Translation: China's New Generation Artificial Intelligence Development Plan (2017). DigiChina, Stanford University. 01.08.2017. URL: <https://digichina.stanford.edu/work/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017> (дата звернення: 13.11.2024).
 10. The 14th Five-Year Plan for National Informatization (Full Text, English Translation). Center for Security and Emerging Technology, Georgetown University. 11.03.2021. URL: https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0284_14th_Five_Year_Plan_EN.pdf (дата звернення: 13.11.2024).
 11. Zhuo L. China Patent Guidelines for Examination: Changes for AI, Big Data, and Software. Spruson & Ferguson. 18.01.2024. URL: <https://www.spruson.com/patents/china-patent-guidelines-for-examination-changes-for-ai-big-data-and-software/>.
 12. Creemers R., Webster G., Toner H. Translation: Internet Information Service Algorithmic Recommendation Management Provisions (Effective March 1, 2022). DigiChina, Stanford University. 10.01.2022. URL: <https://digichina.stanford.edu/work/translation-internet-information-service-algorithmic-recommendation-management-provisions-effective-march-1-2022/> (дата звернення: 13.11.2024).
 13. Provisions on the Administration of Deep Synthesis Internet Information Services. China Law Translate. 11.12.2022. URL: <https://www.chinalawtranslate.com/en/deep-synthesis/> (дата звернення: 13.11.2024).
 14. Cai P., Xiao P. Redefining AI Research Ethical Boundaries – FAQs on China's New Measures for Scientific Research and Innovations. Mondaq. 13.10.2023. URL: <https://www.mondaq.com/china/new-technology/1376978/redefining-ai-research-ethical-boundaries-faqs-on-chinas-new-measures-for-scientific-research-and-innovations> (дата звернення: 13.11.2024).
 15. Zhang L., Yang J., Cheng Y., Zhao J., Han X., Zheng Z., Xu X. China AI Law Draft. Center for Security and Emerging Technology, Georgetown University. 16.03.2024. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/china-ai-law-draft/> (дата звернення: 13.11.2024).
 16. MacCarthy M. AI Needs More Regulation, Not Less. Brookings. 09.03.2020. URL: <https://www.brookings.edu/articles/ai-needs-more-regulation-not-less/> (дата звернення: 13.11.2024).
 17. Council of Europe. Outline of Huderia Risk and Impact Assessment Methodology. Strasbourg, 17.05.2022. URL: <https://rm.coe.int/cai-bu-2022-03-outline-of-huderia-risk-and-impact-assessment-methodolo/1680a81e14> (дата звернення: 13.11.2024).
 18. European Parliament. European Parliament Resolution on Artificial Intelligence in the Digital Age. 13.03.2024. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

References

1. Barbashyn, S. (2023). Artificial intelligence: problems and prospects of legal regulation in Ukraine and the EU. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/shtuchnyi-intelekt-problemy-taperspektyvy-pravovoho-rehuliuвання-v-ukraini-ta-ies/> [in Ukrainian].
2. Boiko, V. V. (2024). Legal regulation of artificial intelligence: international experience. Scientific Notes of Tavriya National University named after V. I. Vernadsky. Series: Public Administration and Administration, 35(74), 23-30. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/05> [in Ukrainian].
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020, December 2). On the approval of the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine: Order No. 1556-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text> [in Ukrainian].
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021, April 21). On the approval of the action plan for the implementation of the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine: Order No. 438-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-p#n10> [in Ukrainian].
5. Ministry of Digital Transformation of Ukraine (2023). Roadmap for AI regulation in

- Ukraine. URL: <https://tinyurl.com/mr3esymv> [in Ukrainian].
6. Ministry of Digital Transformation of Ukraine (2024, June 17). White Paper on AI Regulation in Ukraine: Ministry of Digital Transformation's Vision. URL: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Регулювання%20ШІ.pdf> [in Ukrainian].
 7. Stanford University (2024). AI Index Report 2024. Stanford Institute for Human-Centered Artificial Intelligence. URL: https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2024/05/HAI_AI-Index-Report-2024.pdf.
 8. China Internet Watch. (2024, July 16). WAIC Insights 2024: Analysis on China's Artificial Intelligence Development Trends. URL: <https://www.chinainternetwatch.com/47200/waic-insights-2024/>.
 9. Webster, G., Creemers, R., Kania, E., & Triolo, P. (2017, August 1). Full Translation: China's New Generation Artificial Intelligence Development Plan. DigiChina, Stanford University. URL: <https://digichina.stanford.edu/work/full-translation-chinas-new-generation-artificial-intelligence-development-plan-2017>.
 10. Center for Security and Emerging Technology, Georgetown University (2021, March 11). The 14th Five-Year Plan for National Informatization (Full Text, English Translation). URL: https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0284_14th_Five_Year_Plan_EN.pdf.
 11. Zhuo, L. (2024, January 18). China Patent Guidelines for Examination: Changes for AI, Big Data, and Software. Spruson & Ferguson. URL: <https://www.spruson.com/patents/china-patent-guidelines-for-examination-changes-for-ai-big-data-and-software/>.
 12. DigiChina, Stanford University (2022). Translation: Internet Information Service Algorithmic Recommendation Management Provisions (Effective March 1, 2022). URL: <https://digichina.stanford.edu/work/translation-internet-information-service-algorithmic-recommendation-management-provisions-effective-march-1-2022/>.
 13. China Law Translate (2022, December 11). Provisions on the Administration of Deep Synthesis Internet Information Services. URL: <https://www.chinalawtranslate.com/en/deep-synthesis/>.
 14. Cai, P., & Xiao, P. (2023, October 13). Redefining AI Research Ethical Boundaries – FAQs on China's New Measures for Scientific Research and Innovations. Mondaq. URL: <https://www.mondaq.com/china/new-technology/1376978/redefining-ai-research-ethical-boundaries--faqs-on-chinas-new-measures-for-scientific-research-and-innovations>.
 15. Zhang, L., Yang, J., Cheng, Y., Zhao, J., Han, X., Zheng, Z., & Xu, X. (2024, March 16). China AI Law Draft. Center for Security and Emerging Technology, Georgetown University. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/china-ai-law-draft/>.
 16. MacCarthy, M. (2020, March 9). AI Needs More Regulation, Not Less. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/ai-needs-more-regulation-not-less/>.
 17. Council of Europe (2022, May 17). Outline of Huderia Risk and Impact Assessment Methodology. Strasbourg. URL: <https://rm.coe.int/cai-bu-2022-03-outline-of-huderia-risk-and-impact-assessment-methodolo/1680a81e14>.
 18. European Parliament (2024, March 13). European Parliament Resolution on Artificial Intelligence in the Digital Age. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.pdf.

Стаття надійшла 15.11.2024 р.

M. V. Mykhailenko, PhD student

Scientific Research Institute of Intellectual Property
of the National Academy of Law Sciences of Ukraine
11 Kazymyra Malevycha St, Kyiv, 03150, Ukraine
e-mail: mykhailenko.m.v@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6922-4658>

LEGAL REGULATION OF RELATIONS REGARDING THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CHINA

Summary

The relevance of the research topic is based on the dynamic development of artificial intelligence (hereinafter - AI), as well as the impact it has on all areas of social activity legislation in this area. The existing legal and regulatory framework of Ukraine in the field of relations related to the use of AI is not perfect and needs further development. The objective of this research paper is to study and analyze the legislative frameworks of the PRC and Ukraine in this area, assess their effectiveness, and identify aspects of Ukraine's legal regulation that can be improved based on the experience of the People's Republic of China. The analysis of recent studies and publications demonstrates the growing interest of scholars in the issues of legal regulation of public relations in the field of AI. However, the issue of the relevance of taking into account the experience of China in the further development of legal regulation of Ukraine, as well as its specific aspects that need to be improved, is not sufficiently studied. The main focus of the article is on the research and analysis of the conceptual and special legal acts of China in the field of AI, as well as on the analysis of the Ukrainian legislative framework in this area with a view to further determining the feasibility and consideration of the experience of China by Ukrainian legislators in the further development of legal regulation of relations related to the use of AI. It is established that Ukrainian legislation currently does not provide sufficient regulation of relations in the field of use of AI and requires further improvement, taking into account the experience of other countries. It was also revealed that the PRC's legislation is complex and well-structured, and the comprehensive legal regulation is valuable for Ukrainian legislators to consider when developing and improving their own legislation in this area.

Keywords: artificial intelligence, intellectual property, legal regulation of relations in the sphere of artificial intelligence.